

I. Ekonomický vývoj

1. Základní tendence makroekonomického vývoje¹

Česká ekonomika dosáhla za celý rok 2011 mírného růstu, přičemž ve 2. pololetí úroveň ekonomického výkonu stagnovala až nepatrně klesala. Z hlediska výdajů na hrubý domácí produkt byl faktorem růstu zahraniční obchod, z pohledu hrubé přidané hodnoty zpracovatelský průmysl. Ekonomika se i nadále nacházela v záporné produkční mezeře, což se odrazilo především na trhu práce a v oblasti spotřebitelských cen.

Hlavním zdrojem ekonomického růstu byl stejně jako v předchozím roce zahraniční obchod, který k růstu hrubého domácího produktu o 1,7 % přispěl 2,6 p.b. Ani jediná ze složek hrubých domácích výdajů nerostla. To znamenalo, že v rozsahu 0,9 p.b. růst snižovaly, z toho třetina byla dána poklesem výdajů vlády na konečnou spotřebu. Růst investic do fixního kapitálu v 1. pololetí byl ve druhé polovině roku vystřídán poklesem a struktura a volatilita jejich vývoje stále svědčila o zvýšené míře nejistoty, ve které se ekonomika nacházela. Dynamika vývozu a dovozu byla relativně vysoká, avšak v průběhu roku se snižovala. Pozitivní vývoj v reálném vyjádření byl dán jednak nižším dovozem pro spotřebu i investice (reverzní efekt dovozů pro fotovoltaiku z roku 2010). V nominálním vyjádření byl sice růst vývozu rovněž vyšší než růst dovozu, ale předstih byl nižší z důvodu zhoršení směnných relací. Zejména vlivem dalšího zlepšení výkonové bilance se snížil i deficit běžného účtu. Z pohledu zdrojové strany HDP byl hlavním prorůstovým odvětvím opět zpracovatelský průmysl.

Během roku 2011 docházelo k poklesu míry nezaměstnanosti, tento pozitivní trend se však na konci roku zastavil. V důsledku poptávky po produkci zpracovatelského průmyslu, což bezpochyby souviselo s pozitivním vývojem zahraničního obchodu, se v celém období zvyšovala zaměstnanost. Rovněž zde se ale její růst zpomaloval. Míra ekonomické aktivity 15-64letých se zvýšila již třetím rokem v řadě. S ohledem na relativně vysokou míru nezaměstnanosti, nejistoty spojené s budoucím vývojem a v neposlední řadě informace o vývoji mezd v rozpočtové sféře jakožto signál pro soukromou sféru rostly mzdy pouze pozvolna, což se negativně odrazilo na disponibilním důchodu domácností.

Pozice ekonomiky v záporné produkční mezeře nevytvářela poptávkové tlaky na růst spotřebitelských cen. Průměrná míra inflace za celý rok 2011 dosáhla 1,9 %, přičemž hlavními faktory jejího růstu byly ceny potravin a nealkoholických nápojů a ceny bydlení, vody, energií a paliv. Ve 4. čtvrtletí se dostala mírně nad inflační cíl ČNB, když se zde zřejmě projevil efekt přizpůsobování cen oznámenému zvýšení snížené sazby DPH od počátku roku 2012.

ČNB ponechala během celého roku měnověpolitickou 2T repo sazbu beze změny, což souviselo s pozicí ekonomiky v cyklu a absencí poptávkových inflačních tlaků. V důsledku toho se relativně stabilně chovala i 3M sazba Pribor, jakožto základní ukazatel úrokových sazeb mezibankovního trhu. Stabilita úrokových sazeb sama o sobě působila stabilizačně na chování měnového kurzu české koruny. Ten v průměru za dané období mírně posílil vůči euru a silněji vůči americkému dolaru. Pražská burza v roce 2011 zaznamenala sice zvýšení objemu obchodů, ale při poklesu akciového indexu PX o čtvrtinu. To poukazuje na stále přítomnou nejistotu tržních subjektů ohledně budoucnosti.

¹ Zpracováno na základě statistických dat známých do 9. března 2012.

Vnější prostředí

Oživení světové ekonomiky v roce 2011 zpomalovalo. Čínská ekonomika zpomalila tempo růstu v důsledku zpřísnění měnové politiky s cílem snižování míry inflace. V eurozóně a USA došlo k citelnému zpomalení a japonská ekonomika dokonce padla do recese. Na finančních trzích panovala nejistota ohledně řešení dluhové krize eurozóny. K růstu nepřispěla ani zvyšující se cena ropy Brent.

Ekonomika USA výrazně zpomalila růst za rok 2011 na 1,7 %, což bylo silně pod očekáváním analytiků. Na rozdíl od většiny evropských ekonomik však tempo růstu mezičtvrtletního HDP v průběhu roku zvyšovala. To se díky flexibilnímu trhu práce projevilo ve snižující se míře nezaměstnanosti, která se koncem roku dostala na 8,5 %, což byla nejnižší úroveň od roku 2007. Zadlužení domácností se snižovalo, což se pozitivně odrazilo v jejich spotřebě a rovněž zahraniční poptávka podpořila růst, když se export meziročně zvýšil o 6,8 %.. Protirůstově působilo doznívání vládních investičních programů.

Americký FED držel celý rok 2011 hlavní refinanční úrokovou sazbu na úrovni 0 – 0,25 %. V červnu ukončil druhý program kvantitativního uvolňování (QE2), během kterého na trhy dodal celkově 600 mld. USD. Cílem bylo snížení úrokových měr, podpoření domácí poptávky a zabránění dalšímu propadu cen nemovitostí. Inflace se v průběhu roku zvýšila na zářijové maximum 4,7 % a poté do konce roku klesla o více než procentní bod.

Z hlediska exportních vztahů jsou pro českou ekonomiku klíčovými obchodními partnery země Evropské unie s podílem přes 82 % z celkových českých exportů zboží s dominantním vlivem Německa kolem 32% procent. Český vývoz je charakteristický nízkou teritoriální, ale i produktovou diverzifikací.

Ekonomika eurozóny se v roce 2011 potýkala s chřadnoucí poptávkou a zhoršujícím se vývojem dluhové krize. Hrubý domácí produkt vzrostl za celý rok o 1,4 %. Ekonomika postupně zpomalovala, až se ve 4. čtvrtletí mezičtvrtletně propadla o 0,3 %. Výdaje na konečnou spotřebu stagnovaly s mírným poklesem koncem roku zejména vlivem fiskální konsolidace. Růst byl tažen především exporty, které meziročně vzrostly o 6,1 %, avšak jejich růst během roku zpomaloval. Na slabší export reagovalo euro v páru s americkým dolarem oslabením o 10 % z dubnových 1,45 pod 1,3 USD/EUR koncem roku. Nezaměstnanost se v eurozóně v průběhu roku zvyšovala z 10 na 10,6 % v důsledku slabého růstu, silné nejistoty ohledně eskalace dluhové krize a nepružného trhu práce.

Tabulka č. 1: Hrubý domácí produkt (růst ve stálých cenách v %, sezónně očištěná data)

Země		2009	2010	2011				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
USA	<i>mzr. %</i>	-3,5	3,0	1,7	2,2	1,6	1,5	1,6
EU27	<i>mzr. %</i>	-4,3	2,0	1,5	2,4	1,6	1,4	0,9
EA17	<i>mzr. %</i>	-4,3	1,9	1,4	2,4	1,6	1,3	0,7
Německo	<i>mzr. %</i>	-5,1	3,7	3,0	4,6	2,9	2,7	2,0
Slovensko	<i>mzr. %</i>	-4,9	4,2	3,3	3,4	3,4	3,2	3,3
Polsko	<i>mzr. %</i>	1,6	3,9	4,3	4,5	4,6	4,2	4,3
Francie	<i>mzr. %</i>	-2,7	1,5	1,7	2,2	1,6	1,5	1,4
Spojené království	<i>mzr. %</i>	-4,4	2,1	0,8	1,6	0,5	0,4	0,7
Rakousko	<i>mzr. %</i>	-3,8	2,3	3,1	4,3	3,9	2,7	1,5
Itálie	<i>mzr. %</i>	-5,1	1,5	0,2	1,0	0,8	0,3	-0,5

Zdroj: Eurostat

Evropská centrální banka přistoupila v první polovině roku ke zvyšování úrokových sazeb. Svůj postoj byla později nucena přehodnotit v důsledku slabé poptávky a rostoucích

rizikových premií. Úrokové sazby dvakrát za sebou snížila zpět na 1,0 %. Na podporu likvidity bankovního sektoru snížila ECB povinné minimální rezervy a poskytla tříleté repo operace. Inflace v eurozóně převýšila cíl o jeden procentní bod a dosáhla koncem roku 3 %. Inflaci zvyšovalo především vyšší DPH a oslabující euro.

Vývoj v jednotlivých zemích eurozóny zůstal v roce 2011 nerovnoměrný. V recesi bylo Portugalsko, Řecko a Slovinsko, ekonomiky Itálie a Španělska stagnovaly. Příliš se nedařilo ani Francii a Velké Británii, kterou udržela v kladných hodnotách pouze zahraniční poptávka. Naopak německá, slovenská a rakouská ekonomika rostly solidním tempem.

Německou ekonomiku poháněl silný růst exportu o 8,2 %. Růstovou dynamiku 1,4 % si zachovaly výdaje na konečnou spotřebu, a to i přes razantní úsporná opatření německé vlády. Kondice německé ekonomiky se pozitivně odrazila na poklesu míry nezaměstnanosti z 6,5 % v lednu na prosincových 5,7 %, což byla nejnižší úroveň od sjednocení.

Slovenská ekonomika rostla výhradně díky exportu, který i přes výrazné zpomalení dosáhl růstu 7,8%. Výdaje na konečnou spotřebu poklesly o 0,6 % především z důvodu snižování nadměrného deficitu veřejných financí. Relativně rychlý růst HDP se neodrazil v míře nezaměstnanosti, která po celý rok setrvala na vysokých 13,4%.

Polská ekonomika rostla v roce 2011 o velice slušných 4,3 %. Růst byl poháněn především vládními výdaji do infrastruktury a růstem exportu. Vláda se rozhodla řešit nadměrný schodek zvyšováním DPH, což nepodpořilo soukromou spotřebu. Nezaměstnanost během roku vzrostla z lednových 9,5% na 10,1 % v prosinci.

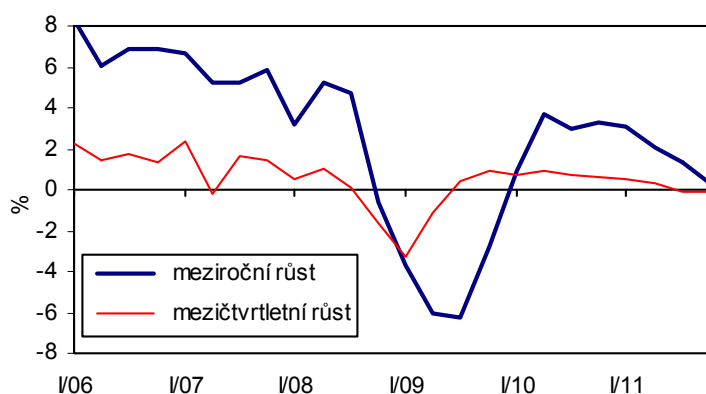
Cena ropy Brent prodělala v prvních čtyřech měsících roku 2011 strmý vzestup z 96,3 na 123,2 USD za barel. Od dubna ceny vytrvale klesaly na prosincových 108 USD. Průměrná cena za celý rok činila 110,95 USD, což je oproti předchozímu roku nárůst o %. Cenu nahoru tlačily především nepokoje v severní Africe a stále silná poptávka Číny a dalších rozvojových zemí.

2. Ekonomický výkon

Hrubý domácí produkt (HDP) české ekonomiky v roce 2011 vzrostl o 1,7 %. Jeho mezičtvrtletní dynamika byla však v průběhu roku klesající, kdy v 3. a 4. čtvrtletí HDP mezičtvrtletně reálně klesl o 0,1 %. Daný vývoj naplňuje technické vymezení recese. S ohledem na fakt, že uvedené mezičtvrtletní poklesy jsou v rámci přípustné chyby statistického odhadu a navíc minimální, je nutné s takovýmto označením vývoje české ekonomiky vyčkat na potvrzení v rámci zpřesnění podle dalšího odhadu ČSÚ.

Hlavním faktorem růstu HDP v roce 2011 byl z pohledu agregátních výdajů čistý vývoz, kdy v reálném vyjádření meziroční růsty vývozu po celý rok převyšovaly růsty dovozu. Meziroční dynamika vývozu i dovozu však byla v průběhu roku klesající. Všechny složky hrubých domácích výdajů přispěly ve směru poklesu reálného HDP. Z hlediska příčin se jednalo především o dopady fiskální konsolidace s příslušnými negativními vlivy na spotřebu domácností a investice, kdy se ekonomika stále nacházela v záporné produkční mezeře, a vysokou míru nejistoty, která plynula především z obav o vývoj evropské ekonomiky v souvislosti s probíhající dluhovou krizí.

Graf č. 1: Hrubý domácí produkt (stálé ceny)

Pramen: ČSÚ

Hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2011 reálně vzrostla o 1,5 %. Její vývoj byl pozitivně ovlivněn především růstem přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu. Z odvětví tržních služeb k meziročnímu růstu HPH ještě přispěla odvětví peněžnictví a pojišťovnictví a činnosti v oblasti nemovitostí.

Nominální HDP v roce 2011 vzrostl o 0,9 %, přičemž úhrnná cenová hladina měřená deflátorem HDP klesla o 0,7 %. Její meziroční snížení bylo ovlivněno především směnnými relacemi, kdy došlo k podstatně nižšímu růstu cen vývozu ve srovnání s růstem cen dovozu.

Ukazatel reálného hrubého domácího důchodu (RHDD) vyjadřuje objem důchodů plynoucích do ekonomiky z realizace produkce, a tedy ve srovnání s HDP zohledňuje efekt změny směnných relací. Dle tohoto ukazatele výkonnost české ekonomiky v roce 2011 stagnovala.

2.1. Poptávka

Hrubé domácí výdaje přispěly k poklesu HDP o 0,9 p.b. Za negativním příspěvkem hrubých domácích výdajů k růstu HDP stojí jak meziroční pokles výdajů na konečnou spotřebu o 0,8 %, tak meziroční pokles tvorby hrubého kapitálu o 1,6 %.

Výdaje na konečnou spotřebu byly negativně ovlivněny meziročním poklesem spotřeby domácností, které samy o sobě přispěly k meziročnímu poklesu HDP 0,2 p.b. Zatímco výdaje na statky dlouhodobé a střednědobé spotřeby mírně meziročně vzrostly, výdaje na statky krátkodobé spotřeby a služby meziročně klesly. Pokles spotřeby služeb pokračoval již od roku 2009.

Spotřeba vlády, jejíž vývoj kvalitativně koresponduje s přijatými plány fiskální konsolidace s cílem stabilizace veřejných financí ČR, přispěla k poklesu HDP 0,3 p.b. Vlivy fiskální konsolidace je třeba chápat v širším kontextu. Kromě vládní spotřeby se negativně promítla do vývoje reálného disponibilního důchodu domácností, a tedy jejich spotřeby. Rovněž je nutné uvažovat dopady na vývoj investic z důvodu snižování výdajů na údržbu a rozvoj infrastruktury.

Tvorba hrubého kapitálu přispěla k meziročnímu poklesu HDP 0,4 p.b. Negativní efekt byl z hlediska její struktury způsoben především meziročním poklesem tvorby hrubého fixního kapitálu o 1,2 %. Negativně však působil i vývoj změny zásob a ceností, kdy meziroční nárůst o 6 mld. Kč v roce 2011 byl nesrovnatelně nižší, než příslušná změna v roce 2010. Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu byl negativně ovlivněn především poklesem investic do ostatních budov a staveb a do obydlí.

Tabulka č. 2: Výdaje na hrubý domácí produkt

		2009	2010	2011				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3626	3667	3809	884	962	966	999
HDP, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	-1,7	1,1	100,9	1,2	0,5	0,7	1,2
HDP, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	-4,1	2,3	1,7	3,1	2,1	1,3	0,3
Konečná spotřeba domácností	<i>mzr. %</i>	0,6	0,1	-0,8	-0,2	-0,6	-1,1	-1,1
vlády	<i>mzr. %</i>	-0,3	0,0	-0,5	-0,3	-0,4	-0,6	-0,7
neziskových institucí	<i>mzr. %</i>	2,6	-0,1	-1,4	-0,1	-1,1	-2,5	-1,7
Tvorba hrubého kapitálu fixního	<i>mzr. %</i>	7,9	12,5	0,4	4,7	-1,1	-1,4	-0,5
Vývoz	<i>mzr. %</i>	-15,8	5,8	-1,6	3,5	0,1	-4,3	-4,1
Dovoz	<i>mzr. %</i>	-7,9	-3,1	-1,2	-2,1	1,4	-2,1	-1,7
	<i>mzr. %</i>	-10,8	18,0	11,0	19,2	12,9	8,5	4,4
	<i>mzr. %</i>	-10,6	18,0	7,5	16,9	10,0	3,5	1,4

Pramen: ČSÚ

Čistý vývoz přispěl k růstu HDP 2,6 p.b. Meziroční růsty reálného vývozu a dovozu však během celého roku 2011 klesaly. V nominálním vyjádření byl předstih růstu vývozu před růstem dovozu podstatně nižší, což koresponduje se zmíněným zhoršením směnných relací v roce 2011.

2.2. Nabídka

Zpracovatelský průmysl přispěl k růstu HPH 2,3 p.b. Jeho reálný růst v roce 2011 o 9,8 % je úzce spjat s vysokou dynamikou zahraničního obchodu a rovněž s nárůstem investic do dopravních zařízení a strojů a ostatních zařízení. Naopak pokles reálné spotřeby domácností a pokles investic do obydlí a ostatních budov a staveb souvisí s meziročními poklesy HPH v odvětví stavebnictví o 7,2 % a obchodu, dopravy, ubytování a pohostinství o 0,7 %. Z pohledu tržních odvětví HPH meziročně klesla i v odvětví informačních a komunikačních činností, a to o 4,8 %.

Tabulka č. 3: Produktivita práce a jednotkové náklady práce (podle národních účtů)

		2009	2010	2011				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HPH, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3370	3405	3419	796	864	867	893
HPH, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	-3,1	1,0	0,4	0,9	0,1	0,3	0,5
HPH, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	-5,3	3,4	1,5	3,1	2,2	1,3	-0,3
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	-10,8	13,8	9,8	12,9	10,3	8,7	7,5
Produktivita práce ¹⁾	<i>mzr. %</i>	-4,1	5,2	1,3	2,7	1,9	1,1	-0,4
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	-1,4	15,4	8,8	11,3	9,0	8,1	7,2
Nominální průměrná náhrada ²⁾	<i>mzr. %</i>	-1,2	-1,1	1,6	2,1	2,3	1,1	0,8
Jednotkové náklady práce ³⁾	<i>mzr. %</i>	3,1	-1,4	0,3	-0,6	0,4	0,0	1,2
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	-1,3	-9,1	-4,3	-6,0	-2,5	-3,6	-5,1

Pramen: ČSÚ, propočet MF

Vysvětlivky:

- 1) Hrubá přidaná hodnota ve stálých cenách na jednoho zaměstnaného (fyzické osoby).
- 2) Objem náhrad zaměstnancům v běžných cenách na jednoho zaměstnance (fyzické osoby).
- 3) Poměr nominální průměrné náhrady a produktivity práce

V roce 2011 vzrostla zaměstnanost o 0,3 %, což při uvedeném růstu HPH znamená, že produktivita práce v celé ekonomice meziročně vzrostla o 1,3 %. Z pohledu tržních odvětví byl nejvyšší nárůst zaměstnanosti zaznamenán v odvětvích činností v oblasti nemovitostí a peněžnictví a pojišťovnictví. K nejvyššímu růstu produktivity došlo v odvětví zemědělství, rybolovu a lesnictví, které má však na vývoj ekonomiky jako celku minimální vliv a navíc značně fluktuuje. Z ostatních tržních odvětví rostla produktivita práce nejvíce ve

zpracovatelském průmyslu a peněžnictví a pojišťovnictví. Vývoj produktivity byl naopak nejvíce negativně zasažen v odvětvích informačních a komunikačních činností a stavebnictví.

Jednotkové náklady práce v roce 2011 meziročně mírně vzrostly, a to o 0,3 %. Z pohledu tržních odvětví byl jejich růst tažen především odvětvími informačních a komunikačních činností, stavebnictví a obchodu, ubytování, dopravy a pohostinství. Růst jednotkových nákladů práce, zcela jasně převýšil vývoj deflátoru HPH, který klesl o 1,1 %. To by mohlo poukazovat na riziko ohrožení mezinárodní cenové konkurenceschopnosti. Nicméně při bližším pohledu na strukturu vývoje produktivity a vývoje reálné průměrné náhrady (nominální průměrná náhrada po zohlednění deflátoru HPH) je zřejmé, že celkový vývoj je z hlediska tržních odvětví způsoben zejména zaostáváním vývoje produktivity práce za reálnými náhradami v odvětvích služeb (kromě peněžnictví a pojišťovnictví) a stavebnictví, která nejsou primárně proexportně orientovaná.

Deflátor spotřeby domácností v roce 2011 vrostl o 1,9 %, což naopak převyšuje dynamiku jednotkových nákladů práce. Jinak řečeno z tohoto pohledu průměrná reálná náhrada (nominální průměrná náhrada po zohlednění deflátoru spotřeby domácností) meziročně klesla. Zatímco z pohledu firem tak náklady na výrobní faktor práce reálně v průměru vzrostly, z pohledu domácností jakožto příjemců průměrné náhrady jejich kupní síla naopak poklesla.

2.3. Důchody

Meziroční růst nominálního HDP v roce 2011 byl doprovázen jak růstem náhrad zaměstnancům o 1,4 %, tak růstem hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu o 0,5 %.

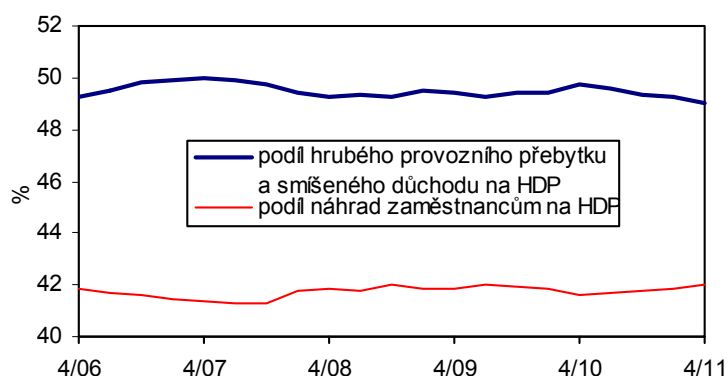
Tabulka č. 4: Důchodová struktura hrubého domácího produktu

		2009	2010	2011				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3739	3775	3809	884	962	966	999
Čisté daně	<i>podíl %</i>	8,7	8,9	8,8	8,9	9,5	9,9	7,1
Hrubý provozní přebytek a smíšený důchod	<i>podíl %</i>	49,4	49,4	49,2	47,9	49,2	49,1	50,4
Náhrady zaměstnancům	<i>podíl %</i>	41,9	41,8	42,0	43,1	41,3	41,1	42,5
zemědělství, lesnictví a rybářství	<i>podíl %</i>	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9
průmysl	<i>podíl %</i>	12,3	12,2	12,6	12,9	12,5	12,2	12,8
<i>z toho zpracovatelský průmysl</i>	<i>podíl %</i>	10,7	10,7	11,1	11,3	11,0	10,8	11,2
stavebnictví	<i>podíl %</i>	2,8	2,8	2,6	2,4	2,6	2,7	2,7
obchod, ubytování, doprava a pohostinství	<i>podíl %</i>	8,5	8,6	8,6	8,8	8,4	8,5	8,5
informační a komunikační činnosti	<i>podíl %</i>	1,9	1,9	1,9	2,1	1,9	1,9	1,9
peněžnictví a pojišťovnictví	<i>podíl %</i>	1,4	1,4	1,5	1,7	1,4	1,4	1,4
činnost v oblasti nemo vitostí	<i>podíl %</i>	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti	<i>podíl %</i>	3,0	3,1	3,1	3,1	3,0	3,0	3,2
veřejná správa a obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče	<i>podíl %</i>	9,7	9,6	9,4	9,8	9,2	9,1	9,7
ostatní činnosti	<i>podíl %</i>	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Z hlediska podílů obou typů důchodů na HDP nedošlo v roce 2011 k podstatným změnám. Podíl náhrad zaměstnancům na HDP velmi mírně vzrostl na 42,0 %, zatímco podíl hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu na HDP mírně poklesl na 49,2 %. Podíl čistých daní na HDP v zásadě stagnoval.

Graf č. 2: Podíly sumárních složek důchodů na HDP – klouzavé úhrny

Pramen: ČSÚ, propočty MF

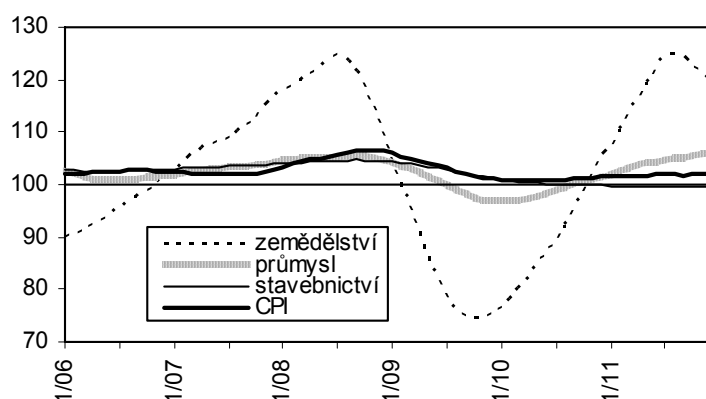
Mírný nárůst podílu náhrad zaměstnancům na HDP v roce 2011 pravděpodobně souvisí s vyšší mírou spotřebitelské inflace v roce 2011 ve srovnání s rokem 2010. Jak již vyplynulo z předchozí podkapitoly, nárůst náhrad zaměstnancům však vyšší míru spotřebitelské inflace v průměru nepokryl.

3. Cenový vývoj

V roce 2011 se meziroční růst spotřebitelských cen ve všech měsících držel v rámci tolerančních mezí ± 1 p.b. okolo 2 % inflačního cíle ČNB. K mírnému zrychlení meziroční inflace došlo ve 4. čtvrtletí. Zvýšení cen v průběhu roku 2011 činilo 2,4 % a bylo z poloviny dáno administrativními opatřeními, což je menší podíl než v roce 2010. Průměrná roční míra inflace dosáhla 1,9 %. Inflaci v roce 2011 lze hodnotit jako nákladovou.

Ve skupině cen výrobců byl v roce 2011 vývoj poměrně diferencovaný. Ve srovnání s rokem 2010 se nejvíce zvýšily ceny zemědělských výrobců (zejména ceny v rostlinné výrobě). Ceny průmyslových výrobců zaznamenaly proti roku 2010 průměrné zvýšení o 5,6 %. Mírný růst vykázaly ceny tržních služeb, ceny stavebních prací se podobně jako v roce 2010 nepatrně snížily.

Graf č. 3: Spotřebitelské ceny a ceny výrobců

Pramen: ČSÚ, průměr hladiny cen za posledních 12 měsíců k průměru předchozích 12 měsíců

3.1. Spotřebitelské ceny

Spotřebitelské ceny v roce 2011 vykazovaly mírný meziroční růst. K jeho zřetelnějšímu zrychlení došlo až ve 4. čtvrtletí, prosincová meziroční hodnota dosáhla 2,4 % (o 0,1 p.b. více

než v roce 2010). Příspěvek administrativních opatření² v prosinci 2011 činil 1,2 p.b. Na rozdíl od roku 2010 se v něm neprojevíly změny nepřímých daní. Průměrný roční příspěvek administrativních opatření dosáhl 0,8 p.b. (o 0,6 p.b. méně než v roce 2010), příspěvek tržního růstu cen byl v celém roce kladný. Inflace si v roce 2011 vzhledem ke slabé domácí poptávce udržela nákladový charakter.

Cena ropy Brent vyjádřená v USD se v roce 2011 udržela na vysokých úrovních. Růst započatý v roce 2010 v 1. čtvrtletí 2011 pokračoval, ve zbylé části roku však měla cena pozvolný klesající trend. Na vysokých úrovních se udržovala i korunová cena ropy Brent a v prosinci dokonce dosáhla svého historického maxima. Proto i s ohledem na kurzový vývoj ceny benzínu Natural 95 a motorové nafty dosáhly v roce 2011 historických maxim, když meziročně v průměru vzrostly o 8,9 %, respektive o 12,0 %.

Největší příspěvek k prosincovému meziročnímu růstu spotřebitelských cen byl dán oddílem bydlení, kde došlo k výraznému růstu cen zemního plynu o 22,2 %. Samotný příspěvek cen zemního plynu (0,6 p.b.) se tak na prosincovém meziročním růstu cen podílel jednou čtvrtinou. S malým odstupem následoval oddíl potravin a nealkoholické nápoje, ve kterém úroveň cen stoupala především ve 4. čtvrtletí, kdy byl růst cen v tomto oddíle velmi pravděpodobně způsoben předčasným promítnutím zvýšení snížené sazby DPH od 1. 1. 2012. Na pokles cenové hladiny působily podobně jako v minulých letech zejména ceny v oddíle odívání a obuv.

Ceny zboží úhrnem vzrostly o 3,0 % (v prosinci 2010 o 2,4 %) a ceny služeb o 1,7 % (v prosinci 2010 o 2,1 %). Předstih meziročního růstu cen zboží před cenami služeb se udržel ve všech měsících roku 2011.

Tabulka č. 5: Index spotřebitelských cen

Oddíl č.	váha v koši %	prosinec 2010		prosinec 2011		
		sopr=100	příspěvek k růstu	sopr=100	příspěvek k růstu	
		%	p.b.	%	p.b.	
Ú h r n	1000,0	102,3	2,3	102,4	2,4	
1	Potraviny a nealkoholické nápoje	170,3	105,6	1,0	105,3	0,9
2	Alkoholické nápoje, tabák	86,0	105,3	0,4	102,2	0,2
3	Odívání a obuv	47,2	96,8	-0,2	97,5	-0,1
4	Bydlení, voda, energie, paliva	253,4	102,3	0,6	103,9	1,0
5	Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	55,2	99,3	0,0	98,4	-0,1
6	Zdraví	25,0	106,3	0,2	106,2	0,2
7	Doprava	114,9	102,6	0,3	102,9	0,3
8	Pošty a telekomunikace	39,9	99,5	0,0	98,9	0,0
9	Rekreace a kultura	93,7	98,4	-0,2	99,0	-0,1
10	Vzdělávání	7,8	102,0	0,0	102,1	0,0
11	Stravování a ubytování	44,3	102,4	0,1	102,1	0,1
12	Ostatní zboží a služby	62,4	101,4	0,1	100,5	0,0

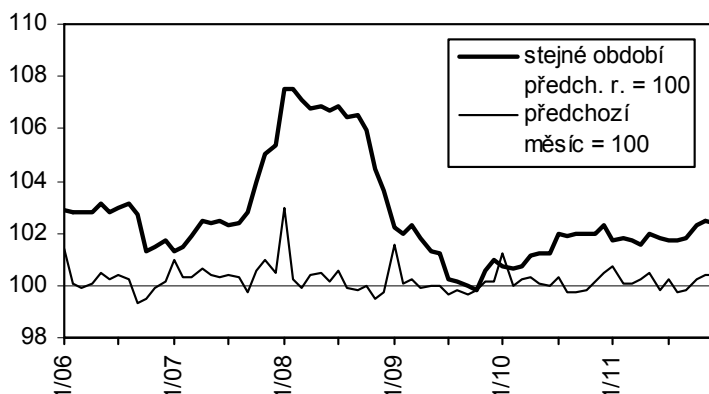
Pramen: ČSÚ, stálé váhy roku 2008

Klouzavá roční míra inflace se v průběhu roku 2011 udržovala ve velmi úzkém rozpětí od 1,6 % do 1,9 %. Prosincová hodnota 1,9 % byla sice o 0,4 p.b. vyšší oproti roku 2010, nicméně ji lze označit za projev cenové stability.

² Změny maximálních cen, věcně usměrňovaných cen a ostatní necenová opatření (změna daní).

Průměrná míra inflace měřená na bázi HICP v ČR v roce 2011 činila 2,1 % (o 0,9 p.b. více než v roce 2010) a byla (společně se Slovinskem) třetí nejnižší v zemích EU. V průměru za EU se v jednotlivých měsících roku 2011 pohybovala v rozpětí od 2,2 % do 3,1 %. Konečná hodnota 3,1 % byla o 1,0 p.b. vyšší než v roce 2010.

Graf č. 4: Spotřebitelské ceny

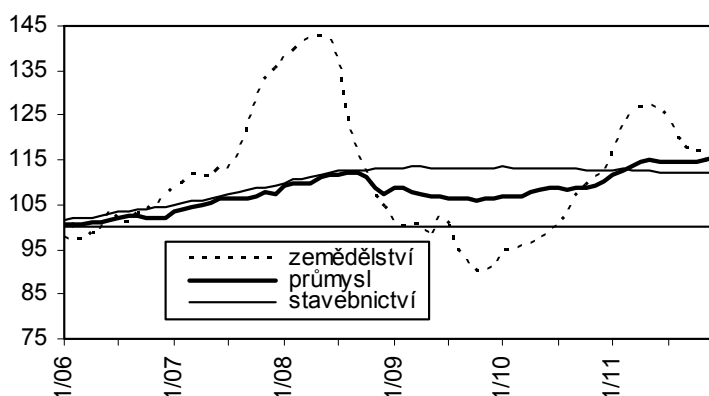

Pramen: ČSÚ

3.2. Ceny výrobců

Ceny průmyslových výrobců se v roce 2011 zvýšily v porovnání s rokem 2010 v průměru o 5,6 %, což je nejvíce od roku 1995. Úroveň cen však teprve na počátku roku 2011 překonala vrchol, který byl dosažen v roce 2008. Ceny stavebních prací se v roce 2011 podobně jako v roce 2010 nepatrně snížily. V průměru za celý rok zaznamenaly pokles o 0,5 %. Ceny tržních služeb na rozdíl od roku 2010 v roce 2011 mírně stouply v průměru meziročně o 0,9 %. Hladina cen zemědělských výrobců byla v roce 2011 v průměru v porovnání s rokem 2010 vyšší o 19,4 %. Úroveň cen v živočišné výrobě setrvala rostla, v rostlinné výrobě v prvních pěti měsících roku 2011 pokračoval růst cen započatý v roce 2010 a ve zbývající části roku cenová hladina naopak klesala. Velká kolísavost cen zemědělských výrobců tak byla patrná i v roce 2011, přičemž se podobně jako v minulých letech týkala spíše cen v rostlinné než živočišné výrobě.

Graf č. 5: Ceny výrobců (bazické indexy, průměr roku 2005=100)

Pramen: ČSÚ

4. Trh práce

Na trhu práce docházelo v začátku roku s ekonomickým oživováním ke zlepšování některých strukturálních parametrů. Nejvýznamnější byl meziroční pokles nezaměstnanosti, který vlivem zpoždění za ekonomickým výkonem pokračoval i ve zbytku roku. Pozitivním prvkem začátku roku bylo oživování průmyslu, které se promítlo jak do růstu celkové zaměstnanosti, tak i celkové průměrné mzdy. Ve druhé polovině roku se však v kontextu s hospodářským zpomalováním začala situace postupně zhoršovat. Na konci roku došlo k poklesu nejen celkové zaměstnanosti, ale k meziročnímu poklesu reálné průměrné mzdy ve sféře nepodnikatelské se přidala i podnikatelská sféra.

Tabulka č. 6: Základní ukazatele trhu práce

			2009	2010	2011				
					rok	1Q	2Q	3Q	4Q
Zaměstnanost	celkem VŠPS ¹	mzr. %	-1,4	-2,1	0,4	0,7	0,6	0,3	-0,1
	zaměstnanci VŠPS	mzr. %	-2,1	-1,0	0,0	-0,1	0,5	0,2	-0,5
	evidenční ²	mzr. %	-5,5	-1,6	-0,2	0,1	0,3	-0,3	-0,6
Nezaměstnanost	VŠPS ³	mzr. %	53,1	8,9	-7,8	-11,0	-5,4	-7,6	-6,9
	MPSV ⁴	mzr. %	43,4	13,6	-4,0	-1,2	-4,7	-4,2	-6,1
Ekonomicky neaktivní VŠPS		mzr. %	0,3	0,6	0,3	0,3	-0,3	0,4	0,6
Průměrná mzda evidenční ²		mzr. %	3,3	1,9	2,2	2,2	2,3	2,4	2,0

Pramen: ČSÚ, MPSV

Vysvětlivky:

¹⁾ Zaměstnaný VŠPS pracoval v referenčním týdnu alespoň 1 hodinu

²⁾ Zaměstnanci (přečtené počty na plnou pracovní dobu) v pracovním poměru, včetně odhadu malých podniků

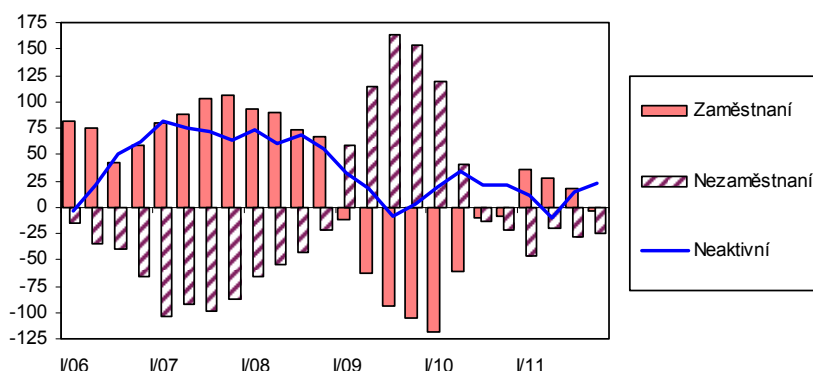
³⁾ Nezaměstnaný VŠPS nepracoval, práci aktivně hledal a byl schopen nastoupit do 14 dnů

⁴⁾ Nezaměstnaný MPSV vyhověl podmínkám pro registraci na úřadu práce

4.1. Ekonomická aktivita

Populace ve věku nad 15 let podle VŠPS stagnovala na 9014 tisících osob. Počet pracujících osob vzrostl na 4904 tisíce, počet osob bez zaměstnání, schopných a připravených okamžitě pracovat, klesl na 353 tisíce a na 3756 tisíc přibýlo jedinců ekonomicky neaktivních.

Graf č. 6: Ekonomická aktivita (meziroční změna, tis. osob)

Pramen: ČSÚ, VŠPS

Roční průměr míry ekonomické aktivity ve věku 15-64 let meziročně vzrostl o 0,4 p.b. na 70,5 % (při poklesu počtu obyvatel v tomto věkovém rozmezí). Výrazněji se zvýšila díky růstu zaměstnanosti u žen v důsledku asymetrického prodlužování věku odchodu do důchodu. Míra ekonomické aktivity všech osob starších než 15 let klesla o 0,1 p.b. na úroveň 58,3 %.

4.2. Zaměstnanost

Oživení ekonomiky v první polovině roku 2011 se na trhu práce projevilo mírným nárůstem počtu pracujících osob, nárůst nejistoty zaměstnavatelů ve druhé polovině roku však vedl až k meziročnímu poklesu zaměstnanosti.

Výkyvy v zaměstnanosti nebyly výrazné, neboť podniky ve snaze udržet kvalitní kmenové pracovníky používaly opatrnou personální strategii a alternativně využívaly kratší pracovní dobu a práci přesčas a v případě potřeby agenturní zaměstnance.

Z pohledu postavení byl průměrný meziroční nárůst zaměstnanosti dán průběžným přírůstkem podnikatelů, v němž byl nezanedbatelný i přírůstek počtu pracujících důchodců. Počet zaměstnanců v průměru za rok stagnoval s tím, že v meziročním srovnání došlo v 1. a 4. čtvrtletí k úbytku a ve 2. a 3. čtvrtletí k mírnému nárůstu.

Ze sektorového pohledu přispěl k růstu zaměstnanosti převážně sektor sekundární a v něm nejvýznamněji zpracovatelský průmysl. Proti němu působil zejména pokračující pokles ve stavebnictví. V terciárním sektoru převažovala tendence k úbytku počtu zaměstnaných osob, viditelný byl zejména úbytek ve státem spravované sféře. Růstový příspěvek primárního sektoru byl nevýznamný.

Míra zaměstnanosti ve věku 15 až 64 let v průměru vzrostla o 0,7 p.b. na 65,7 %. V kategorii nad 15 let činil její nárůst 0,2 p.b. a v průměru dosáhla 54,4 %.

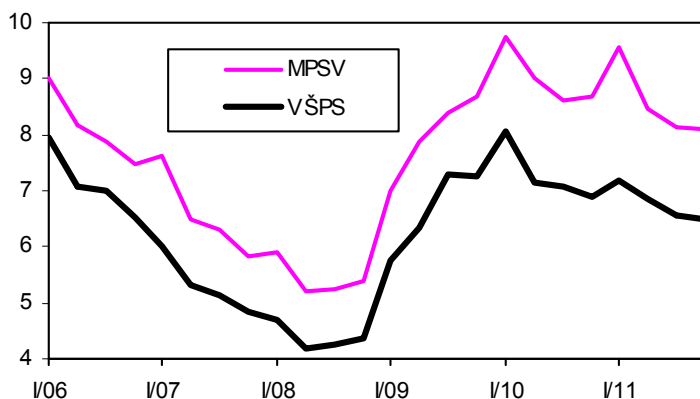
K 31. 12. 2011 v ČR legálně pracovalo 311 tisíc cizích státních příslušníků, což meziročně představovalo mírný nárůst. Nadpoloviční část legálně pracujících cizinců byla z EU/EHP a podíl pracovníků z těchto zemí průběžně roste – v zaměstnaneckém segmentu již jejich podíl překročil 70 %.

4.3. Nezaměstnanost

Zlepšování ekonomické situace se v počátku roku 2011 promítlo do poklesu nezaměstnanosti, který díky zpoždění za cyklem pokračoval. Průměrný počet nezaměstnaných podle VŠPS proti roku 2010 klesl na 354 tisíce, u registrovaných na úradech práce na 508 tisíc. Ke konci roku však počet nezaměstnaných (sezónně očištěno) začal narůstat a zvýšil se i počet osob dlouhodobě nezaměstnaných.

Mezinárodně srovnatelná míra nezaměstnanosti podle VŠPS se meziročně snížila v průměru o 0,6 p.b. na 6,7 %.

Graf č. 7: Míra nezaměstnanosti (% , průměr čtvrtletí)

Pramen: ČSÚ, MPSV

Nabídka registrovaných volných míst meziročně vzrostla o 3 tisíce na 36 tisíc. Vyšší počet neobsazených míst však při vyšší motivaci a aktivitě uchazečů reprezentoval i trvajících

kvalifikační a regionální nesoulad nabídky a poptávky. Na 1 volné místo připadalo v průměru 13,9 uchazeče, což bylo o 2 méně než v roce 2010.

Příspěvek v nezaměstnanosti pobíralo v průměru 26,1 % uchazečů. Průměrná výše příspěvku dosáhla 5602 Kč, což znamenalo meziroční pokles o 1,9 %.

Z regionálního pohledu v průběhu roku 2011 proti meziročnímu poklesu nezaměstnanosti působil pouze přírůstek v Praze, úbytek disponibilních volných míst zaznamenal vedle Prahy ještě Jihomoravský kraj.

4.4. Průměrné mzdy

Průměrná hrubá mzda v roce 2011 dosáhla 24 319 Kč (evidenční počet zaměstnanců, přepočteno na plnou zaměstnanost). Průměrnou mzdu v tomto pojetí nelze interpretovat jako výplatu jednoho „průměrného“ zaměstnance, ani z jejího růstu vyvozovat jednoznačné názory na růst kupní síly obyvatelstva či daňových příjmů. Je však jedním z důležitých ukazatelů vývoje ceny práce a její derivát je využíván při valorizaci starobních důchodů.

Nejvýznamněji celkový růst mezd ovlivňoval, vzhledem ke svému rozsahu, zpracovatelský průmysl. Meziroční nárůst mzdy v něm činil 3,5 %, což představovalo 793 Kč. Nejvyšší nominální nárůsty zaznamenaly informační a komunikační činnosti (o 1178 Kč na 44 639 Kč) a těžba a dobývání (o 1172 Kč na 31 289 Kč). Přes 1 tisíc korun meziročního přírůstku bylo vykázáno i v Peněžnictví a pojišťovnictví, kde byla vykázána i nejvyšší průměrná nominální mzda 47 425 Kč.

Tabulka č. 7: Průměrná mzda

			2009	2010	2011				
					rok	1Q	2Q	3Q	4Q
Průměrná mzda	celkem	<i>mzr. %</i>	3,3	1,9	2,2	2,2	2,3	2,4	2,0
	nominálně								
	podnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	3,0	2,5	2,7	3,1	3,1	2,7	2,1
	nepodnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	4,6	-0,6	0,1	-1,7	-0,9	1,0	1,6
Průměrná mzda	celkem	<i>mzr. %</i>	2,3	0,4	0,3	0,5	0,5	0,6	-0,4
	reálně (CPI)								
	podnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	2,0	1,0	0,8	1,4	1,3	0,9	-0,3
	nepodnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	3,6	-2,1	-1,8	-3,3	-2,7	-0,8	-0,8

Pramen: ČSÚ, Podniková evidence, přepočtené počty, včetně dopočtu malých podniků

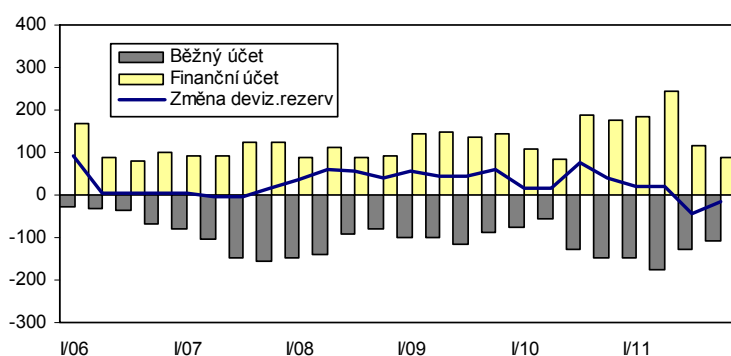
Nejvyšší meziroční pokles průměrné mzdy relativně i absolutně byl v důsledku nadále uplatňovaných úsporných opatření zaznamenán ve Veřejné správě a obraně. Pokles o 2,3 % reprezentoval 609 Kč. Průměrná mzda zde klesla na 26 349 Kč, přičemž pokles evidenčního počtu zaměstnanců dosáhl 4,8 %.

Pokračující růst nominálních mezd v podnikatelské sféře a stagnace v nepodnikatelské sféře podle předběžných výsledků způsobily, že průměrná mzda v podnikatelské sféře (24 326 Kč) byla vyšší než v nepodnikatelské (24 287 Kč). A to přesto, že je v ní zaměstnán výrazně vyšší podíl osob s VŠ vzděláním a vybraným profesím byly mzdy zvýšeny.

5. Platební bilance

Běžný účet platební bilance (BÚ) skončil v roce 2011 schodkem ve výši 109 mld. Kč. Deficit vznikl na bilanci výnosů především odlivem dividend z přímých zahraničních investic (PZI). Ostatní součásti běžného účtu, tj. obchod se zbožím, službami a bilance běžných převodů skončily v aktivu. Finanční a kapitálový účet byly prebytkové o 88 resp. 15 mld. Kč.

Graf č. 8: Platební bilance (roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

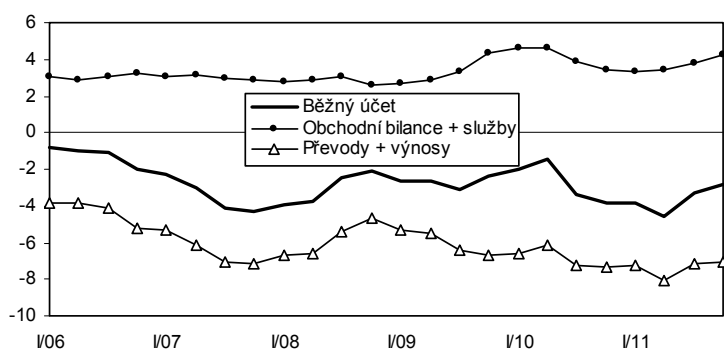

Pramen: ČNB, propočty MF

5.1. Běžný účet

Pokles schodku běžného účtu o 38 mld. Kč souvisel se zvýšením přebytku obchodní bilance a poklesem schodku bilance výnosů. Přebytky na bilanci služeb i běžných převodů se meziročně snížily. Vnější nerovnováha vyjádřená poměrem deficitu BÚ k HDP se meziročně zlepšila z $-3,9\%$ na $-2,9\%$. Schodek běžného účtu v tomto rozsahu nezakládá rizika pro makroekonomické nerovnováhy. Poměr výkonové bilance (zahraniční obchod se zbožím a službami) k HDP byl lepší o 0,8 p.b. a činil $4,2\%$.

Graf č. 9: Poměr běžného účtu a jeho složek na HDP (v % na bázi ročního klouzavého úhrnu)

Pramen: ČNB, propočty MF

Přebytek obchodní bilance dosáhl 94 mld. Kč³, což znamenalo meziroční zlepšení o 40 mld. Kč. Výsledek byl dosažen při růstu celkového obratu zahraničního obchodu se zbožím, když vývoz se v průběhu 2. pololetí zvyšoval rychleji než dovoz.

Bilance služeb skončila přebytkem 66 mld. Kč, tj. o 9 mld. Kč meziročně méně. Dovoz služeb rostl ve všech položkách. Naproti tomu stagnovaly příjmy z turistiky, kde dlouhodobě vzniká největší přebytek, podobně jako příjmy z dopravních služeb. Pouze nárůst příjmů z ostatních služeb (např. obchodní operace se zbožím, reklamní a technické služby, služby výpočetní techniky a informací) mírně převýšil jejich nákup, v součtu všech položek ovšem došlo k poklesu aktiva celkové bilance služeb.

Schodek bilance výnosů, který je rozhodující pro výsledné saldo běžného účtu, se meziročně snížil o 13 mld. Kč na 272 mld. Kč. Bilance náhrad zaměstnancům se po ročním snižování deficitu začala opět zhoršovat. Odliv investičních výnosů, který tvoří přibližně 98 % bilance výnosů, se po více než dvouletém nárůstu začal ve druhé polovině roku snižovat.

³ V cenách FOB v národní metodice platební bilance.

Bilance běžných převodů skončila přebytkem 2 mld. Kč, který byl o 7 mld. Kč meziročně nižší, když při klesajících příjmech rostly výdaje.

5.1.1. Obchodní bilance podle ČSÚ

Český statistický úřad od března 2011 zveřejňuje informace o zahraničním obchodě se zbožím (ZO) ve dvou metodikách⁴:

1. statistika ZO v národním pojetí (nově)
2. přeshraniční statistika ZO (původně celní statistika)

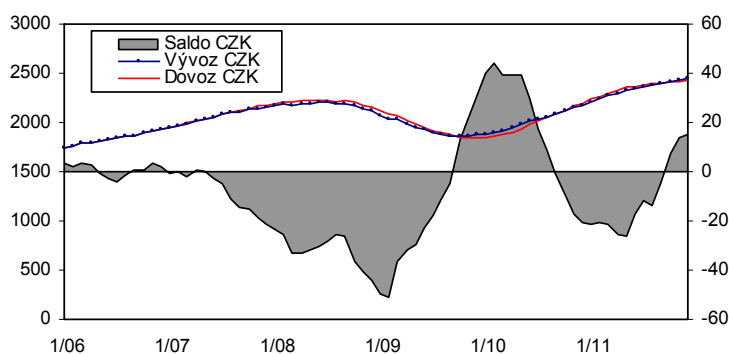
Výsledky obou statistik jsou významně odlišné. Pro vývoj ZO lze považovat za relevantní statistiku ZO v národním pojetí. Ta má – na rozdíl od dat přeshraniční statistiky – přímou návaznost na platební bilanci a národní účty, což je důležité pro posouzení makroekonomické ne/rovnováhy země.

V metodice národního pojetí poskytuje ČSÚ zatím pouze agregovaná měsíční data o vývozu a dovozu a čtvrtletní údaje v členění jednomístné komoditní nomenklatury SITC, všechna data od roku 2005.

Národní pojetí ZO

Český zahraniční obchod vykazoval v 1. pololetí 2011 silný růst, jehož dynamika se v druhé polovině roku začala snižovat. Přes klesající tempa vývoz pokračoval v solidním růstu, blíživém se 10 %. Zpomalení zahraniční poptávky a pokles poptávky domácí se projeví ve výraznějším snížení tempa růstu dovozu. Tento trend do značné míry odpovídal zpomalení dynamiky zahraničního obchodu Německa, na který je tuzemský vývoz i dovoz silně navázán. Předstih temp růstu vývozu před dovozem se promítl do zlepšování salda obchodní bilance.

Graf č. 10: Obchodní bilance – národní pojetí (roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

V celkových výsledcích za rok 2011 se odrážejí vysoká tempa růstu, dosahovaná na počátku roku. Za celý rok vzrostl obrat českého zahraničního obchodu podle předběžných údajů ČSÚ o 11,7 % a dosáhl 4 882 mld. Kč, tj. o 512 mld. Kč meziročně více při růstu vývozu o 12,6 % a dovozu o 10,8 %. Po většinu roku rostl vývoz rychleji než dovoz a schodek obchodní bilance přešel do aktiva. Kladné saldo ve výši 15 mld. Kč bylo meziročně o 36 mld. Kč lepší.

⁴ Statistika ZO v národním pojetí – za vývoz a dovoz jsou považovány transakce, při nichž dochází ke změně ekonomického vlastnictví mezi rezidentskou a nerezidentskou právnickou nebo fyzickou osobou.

Přeshraniční statistika ZO – operace s nefinančními aktivy, při nichž dochází k přechodu hranic České republiky. Tomuto pojetí odpovídá a je využívána celní statistika o obchodu se zeměmi mimo EU (Extrastat) a statistika o obchodu mezi členskými státy EU (Intrastat).

V obou pojetích je vývoz v metodice FOB a dovoz CIF.

Meziroční posílení koruny znamenalo vyšší růst obchodu vyjádřeného v eurech – vývozu o 15,8 % a dovozu o 14,0 %.

Tabulka č. 8: Komoditní struktura

Třídy SITC	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč
	Index (%)	Podíl (%)		Index (%)	Podíl (%)		
	2011/2010	2010	2011	2011/2010	2010	2011	2011/2010
Celkem	112,6	100,0	100,0	110,8	100,0	100,0	35,6
0 - Potraviny a živá zvířata	119,5	3,5	3,7	108,9	5,2	5,1	4,7
1 - Nápoje a tabák	100,6	0,8	0,7	113,2	0,7	0,7	-1,8
2 - Surové materiály (s výj. paliv)	105,9	3,5	3,3	124,1	3,0	3,4	-11,4
3 - Nerostná paliva a maziva	114,5	4,3	4,4	122,6	10,5	11,7	-38,8
4 - Živočišné a rostlinné oleje	102,9	0,2	0,2	143,5	0,2	0,2	-1,7
5 - Chemikálie	109,1	7,4	7,2	112,5	12,0	12,2	-18,4
6 - Tržní výrobky	115,9	19,9	20,4	112,2	20,1	20,3	15,0
7 - Stroje a přepravní zařízení	112,8	48,4	48,5	106,6	37,1	35,7	81,3
8 - Průmyslové výrobky	108,4	11,9	11,4	105,5	11,1	10,6	8,2
9 - Komodity jinde nezařazené	119,2	0,1	0,1	163,7	0,2	0,2	-1,6

Pramen: ČSÚ

Vývoz vzrostl v roce 2011 ve všech komoditních třídách. Nejdůležitější pro obchodní bilanci byl nárůst vývozu komodit třídy strojů a dopravních prostředků a také polotovarů. Rovněž dovoz meziročně vzrostl ve všech třídách a také zde měla největší podíl strojírenská produkce. Její podíl na celkovém dovozu se však poněkud snížil v důsledku nižší tuzemské poptávky po investičních dovozech.

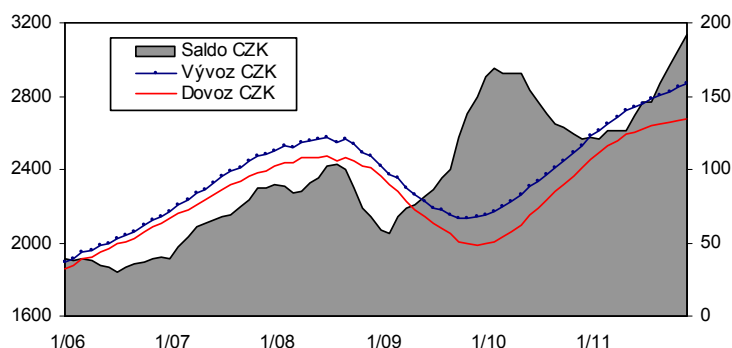
Přeshraniční statistika ZO

Kvantitativně odlišné výsledky poskytuje přeshraniční statistika zahraničního obchodu. Liší se především v objemech vývozu i dovozu, méně už v tempech růstu.

Podle předběžných údajů ČSÚ se zvýšil obrat v přeshraniční statistice o 12,2 % a dosáhl 5 547 mld. Kč (o 603 mld. Kč meziročně více). Vývoz dosáhl 2 869 mld. Kč, dovoz 2 678 mld. Kč, tj. proti metodice národního pojetí o 421 mld. Kč, resp. o 244 mld. Kč více. Největší diference v objemu vyváženého a dováženého zboží mezi oběma metodikami (přes 90 %) se koncentrovala v komoditní třídě SITC 7 (stroje a přepravní zařízení).

Vývoz vzrostl o 13,3 % a dovoz o 11,0 %. Aktivum obchodní bilance 191 mld. Kč bylo o 70 mld. Kč meziročně lepší a v porovnání s národním pojetím vyšší o 176 mld. Kč.

Graf č. 11: Obchodní bilance – přeshraniční statistika (roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Rozhodující význam pro zahraniční obchod má i nadále strojírenská produkce, na jejímž přebytku se nejvíce podílel obchod se silničními vozidly aktivem ve výši 282 mld. Kč, což bylo o 32 mld. Kč meziročně víc. Ještě větší zlepšení bilance bylo zaznamenáno u zboží

třídy elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče, kde nárůst přebytku o téměř 50 mld. Kč byl ovšem dán především propadem dovozu fotovoltaických zařízení na výrobu elektrické energie. Naopak největším schodkem a zároveň největším meziročním zhoršením skončila bilance obchodu s nerostnými palivy, kde deficit 176 mld. Kč byl o 39 mld. Kč vyšší. Bilanci ovlivnil růst cen dovážených komodit na světových trzích a to především ropy a plynu. Směnné relace⁵ jsou již dva roky negativní a za rok 2011 dosáhly meziročně hodnoty 97,5. Největší vliv na to měly ceny minerálních paliv a ostatních surovin.

V teritoriálním členění zůstávají nejdůležitějšími obchodními partnery ČR země EU, i když z dlouhodobého hlediska je patrný trend mírného snižování jejich podílu na českém vývozu a hlavně dovozu. Největší význam má tradičně Německo s podílem 32,1 % ve vývozu a 25,6 % v dovozu v roce 2011, Slovensko (8,9 % resp. 5,7 %) a Polsko (6,3 % resp. 6,6 %). Spolu s Francií, Itálií, Rakouskem a Spojeným královstvím představoval podíl těchto sedmi zemí více než 66 % českého vývozu a 50 % dovozu.

Z mimoevropských zemí má největší význam pro český zahraniční obchod Čína, jejíž podíl – především v dovozu – se neustále zvyšuje. Zatímco ve vývozu činil podíl Číny v roce 2011 1,0 % (o 0,1 p.b. meziročně více), v dovozu představoval již 12,5 % (o 0,2 p.b. více).

5.2. Kapitálový účet

Kapitálový účet skončil v roce 2011 přebytkem 15 mld. Kč. Pokles přebytku o 18 mld. Kč souvisel především s nižšími příjmy z fondů Evropské unie, vykazovanými na kapitálovém účtu a částečně také meziročním snížením výnosů z prodeje emisních povolenek.

5.3. Finanční účet

Na finančním účtu byl vykázán čistý příliv zdrojů ve výši 88 mld. Kč (o 86 mld. Kč méně). Menší přebytek souvisel především s meziročně nižším přílivem zahraničního kapitálu do tuzemských cenných papírů. Příliv přímých investic ze zahraničí dosáhl 96 mld. Kč (o 22 mld. Kč méně) a byl tvořen převážně reinvestovaným ziskem. České přímé investice do zahraničí představovaly 20 mld. Kč (o 2 mld. Kč méně).

Poměr salda finančního účtu k HDP se snížil o 2,3 p.b na cca 2,3 %.

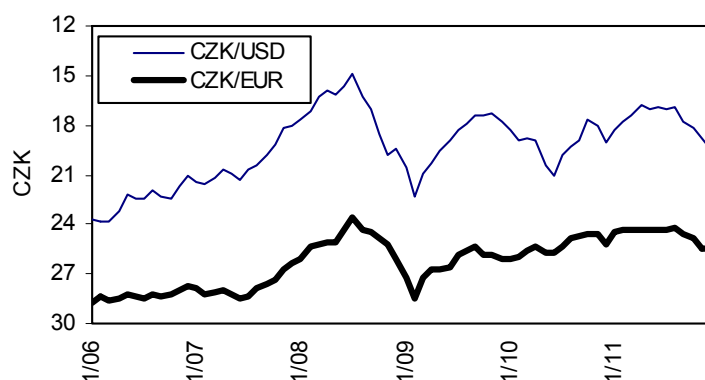
5.4. Měnové kurzy

Česká koruna po většinu uplynulého roku pokračovala v trendu posilování a kurz se s mírnými fluktuacemi pohyboval mezi cca 24 a 24,50 CZK/EUR. Vývoj od září 2011 byl však silně ovlivněn eskalací evropské dluhové krize. Stupňující se nervozita z dalšího vývoje na finančních trzích provázená averzí investorů vůči středoevropskému regionu byly příčinou náhlého prudkého oslabování koruny až k hranici 26 CZK/EUR. Blízko této hodnoty se pak kurz pohyboval do konce roku. Celkově nominální směnný kurz koruny posílil v roce 2011 vůči EUR v průměru o 2,9 %.

Ještě dramatičtější byl vývoj kurzu koruny vůči USD, který se odvíjel od vzájemného vztahu mezi USD a EUR. Tři čtvrtletí posilování s poměrně výraznými fluktuacemi bylo od září vystřídáno oslabováním s ještě většími výkyvy. Za celý rok posílila koruna vůči USD v průměru o 8,0 %.

⁵ Z výběrových indexů v zahraničním obchodě se zbožím.

Graf č. 12: Nominální směnný kurz CZK vůči USD a EUR

Pramen: ČNB

5.5. Devizové rezervy

Stav devizových rezerv centrální banky k 31. prosinci 2011 činil 803 mld. Kč, tj. 31 mld. EUR, což zhruba odpovídá objemu více než tří měsíců dovozu zboží a služeb.

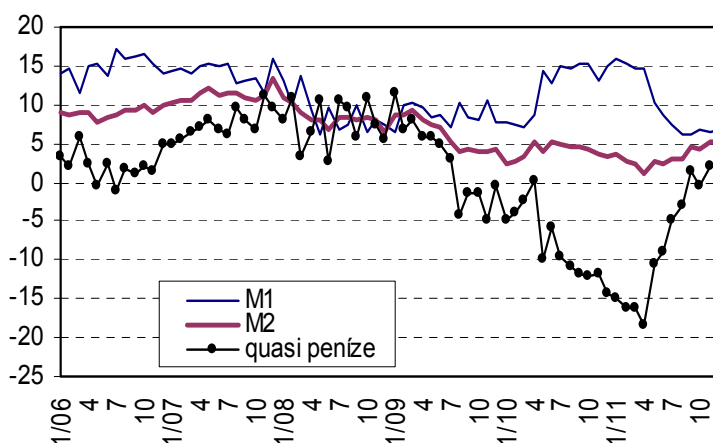
6. Měnový vývoj a finanční trh

6.1. Měnový přehled

6.1.1. Měnové agregáty (pasiva)

V roce 2011 v souvislosti s ekonomickým oživením pokračoval růst peněžní zásoby. Růst agregátu M2 se v průběhu roku zvyšoval (průměrný meziroční růst činil 3,4 %), zatímco růst užšího agregátu M1 se naopak zpomaloval (v průměru dosáhl 9,9 %). Quasi peníze (rozdíl agregátů M2 a M1) v roce 2011 průměrně meziročně klesaly o 7,4 %, v závěru roku byl nicméně zaznamenán mírný růst.

Graf č. 13: Měnové agregáty, (meziroční růst v %)

Pramen: ČNB

Celkové vklady v roce 2011 meziročně vzrostly o 3,8 % (mírné zpomalení růstu). Celkové vklady domácností vzrostly o 5,0 % (též mírné zpomalení růstu), celkové vklady podniků se v průměru zvýšily o 0,9 %, v posledních měsících roku se však jejich růst zvyšoval. To lze interpretovat jako negativní makroekonomický signál (nechut' k investování).

6.1.2. Úvěry (aktiva)

Celkové úvěry poskytnuté podnikům a domácnostem meziročně vzrostly o 5,0 % (výrazné více oproti růstu v předchozím roce, který byl 0,9 %). Průměrný růst úvěrů domácnostem dosáhl 6,5 % (mírné zpomalení oproti předchozímu roku), u úvěrů nefinančním podnikům dosáhl 3,3 % (návrat k růstu po dvou letech poklesu). Z makroekonomického pohledu lze vnímat oba jevy pozitivně (nezrychlující se zadlužování domácností a ochota bank půjčovat). Růst úvěrů domácnostem byl tažen úvěry na byty a nemovitosti (průměrný roční nárůst o 6,4 %) a zejména úvěry ostatními (např. úvěry drobným podnikatelům či úvěry na studium) o 11,2 %. Úvěry na spotřebu u domácností se meziročně zvýšily o 3,9 % (v posledních měsících roku však tento ukazatel klesal). U nefinančních podniků se nárůst během roku mírně snižoval, a to zejména u úvěrů se splatností nad 5 let, což může dokládat ochabování investiční aktivity. Čistý úvěr vládě v prosinci 2011 vzrostl na 334 mld. Kč (o 110 mld. Kč více než v roce předchozím) a představoval přibližně 14 % celkových domácích úvěrů.

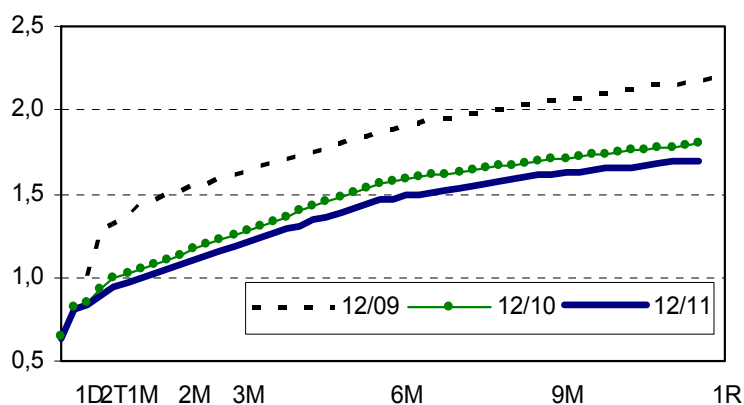
Situace ohledně pohledávek se selháním⁶ se v roce 2011 stabilizovala. Podíl těchto pohledávek na celkových úvěrech u domácností se během roku snížil o 0,2 p.b. na 5,0 %, u nefinančních podniků o 0,8 p.b. na 8,2 %. Absolutní objem úvěrů se selháním činil v prosinci 2011 pro domácnosti a nefinanční podniky 122 mld. Kč a meziročně byl nepatrně nižší. Rizikové úvěry tak momentálně pro finanční sektor nepředstavují významnější riziko. Poměr úvěrů a vkladů domácností a nefinančních podniků je stabilní, v prosinci 2011 dosáhl 79,2 % (shodná hodnota jako ve stejném období předcházejícího roku). ČNB provedla zátěžové testy bankovního sektoru, které potvrdily jeho vysokou odolnost i vůči silným šokům.

6.2. Úrokové sazby

Rok 2011 se z pohledu dění na finančních trzích dal rozdělit na dvě poloviny. První polovina byla stabilní, ve druhé polovině byly finanční trhy značně poznamenány eskalující dluhovou krizí v eurozóně. Tomu odpovídal i vývoj primárních úrokových sazeb. Hlavní refinanční sazbu ECB z 1,00 % zvýšila na 1,25 % v dubnu a na 1,50 % v červenci. Na konci roku ji však v souvislosti s dluhovou krizí a obavami z recese v eurozóně opět snížila na 1,00 %. Od srpna ECB nakupuje dluhopisy zemí PIIGS na sekundárním trhu a v prosinci poskytla evropským bankovním domům likviditu v podobě tříletých půjček v rozsahu 490 mld. EUR. Americký Fed držel během celého roku úrokové pásmo v rozmezí 0-0,25 %, ČNB sazbu pro dvoutýdenní repo operace (2T repo) 0,75 % též nezměnila.

⁶ Pohledávky se selháním dle vyhlášky ČNB č. 123/2007 Sb., jsou ty, jejichž platba jistiny nebo úroku je opožděna o 90 dní a více.

Graf č. 14: Krátkodobá peněžní výnosová křivka, % p. a.

Pramen: ČNB

Výnosová křivka nezaznamenala během roku výraznějších změn, lze zaznamenat pouze velmi mírný posun dolů. Průměrná hodnota tříměsíční sazby PRIBOR se v roce 2011 držela na hodnotě 1,2 % (shodné jako v předešlém roce), spread vůči 2T repo sazbě osciloval okolo 0,45 p.b. To dokládá pokračující napětí na finančních trzích.

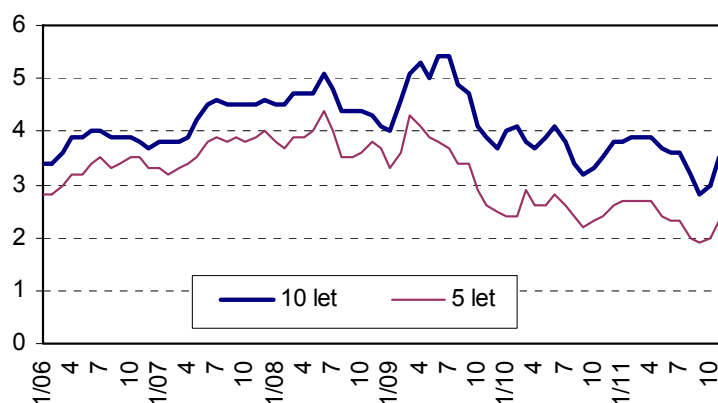
V souvislosti se stagnací primárních úrokových sazeb byl vývoj úrokových sazeb u poskytnutých úvěrů stabilní, průměrné úrokové sazby z úvěrů nefinančním podnikům se mírně snížily na 3,8 %, průměrné úrokové sazby z celkových úvěrů domácnostem se též nepatrně snížily na 3,9 %. Snížily se i úrokové sazby z nových úvěrů: u úvěrů na spotřebu domácnostem se snížily o 0,5 p.b. na 14,0 %, u úvěrů na bydlení výrazněji o 0,7 p.b. na 4,3 %. Úrokové sazby u nových úvěrů nefinančním podnikům (bez kontokorentů, revolvingových úvěrů a pohledávek z kreditních karet) se též snížily o 0,5 p.b. na 2,9 %.

Rozpětí úrokových sazeb z nových úvěrů a tržních úrokových sazeb (měřeno 3M sazbou PRIBOR) zůstává poměrně vysoké. U nefinančních podniků (bez kontokorentů, revolvingových úvěrů a pohledávek z kreditních karet) činil v prosinci 2011 tento spread 1,7 p.b., u úvěrů na spotřebu domácnostem 12,8 p.b., u úvěrů na bydlení 3,1 p.b.

Průměrné úrokové sazby z celkových i nových vkladů zůstávaly v průběhu roku 2011 na prakticky stejných hodnotách, sazby z celkových vkladů nefinančních podniků i domácností se oproti předchozímu roku snížily o 0,1 p.b. U vkladů nefinančních podniků činily 0,5 %, u vkladů domácností 1,2 %.

Výnosy státních dluhopisů do doby splatnosti byly v průměru v roce 2011 mírně (o 0,2 p.b.) nižší než v předešlém roce. Výnosy 5letých státních dluhopisů poklesly o 15 b.b. na 2,36 %, výnosy 10letých státních dluhopisů se snížily o 20 b.b. na 3,51 %. Spread mezi výnosy do splatnosti 5letých a 10letých dluhopisů se v první polovině roku mírně zvyšoval, poté však spíše snižoval. Dluhová krize v eurozóně se na výnosnosti českých dluhopisů nejprve příliš neprojevovala (silná korelace mezi výnosností českých a německých dluhopisů), při její eskalaci v listopadu však spread mezi českými a německými 10letými konvergenčními dluhopisy dosáhl 180 b.b. (nejvíce od roku 2009).

Graf č. 15: Výnosy státních dluhopisů, % p. a.

Pramen: ČNB

Objem obchodů realizovaných na pražské burze (BCPP) během roku 2011 dosáhl 999 mld. Kč, oproti předešlému roku došlo k poměrně výraznému nárůstu o 8,6 %. Z celkového objemu obchodů připadalo na dluhové cenné papíry 628 mld. Kč. Měřeno indexem PX, ceny akcií na BCPP během roku klesly o 25,6 %. Tento pokles byl podstatně větší, než zaznamenala většina světových burz, což bylo dáno poměrně velkou vahou bankovních titulů v indexu. Ty byly zasaženy dluhovými problémy v eurozóně (expozice vůči dluhopisům problémových zemí).